

Paaudžu pēctecība lauksaimniecībā

Materiāls tapis sadarbībā ar Valsts reģionālās attīstības aģentūru

Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Strauji noveco tā lauksaimnieku paaudze, kura 90. gados iegādājās vai atguva mantojuma zemi un dedzīgi dibināja uz tās savas saimniecības. Tie, kuru vecākus represēja un viņiem atņēma zemi, to izjuta kā sevišķu pienākumu pret savu dzimtu, taču jāatceras, ka pienu, gaļu, graudus ar lietotu padomju tehniku viņi ražoja sevišķi smagā darbā. Drīz ne viens vien saimnieks sprieda, ka ar lauksaimniecību nodarbošies vien tik ilgi, iekams izskolos bērnus un kamēr pašiem spēks būs kaulos, jo nevēlēja jaunajiem tik grūti strādāt. Tagad, kad sabūvētas jaunas modernas vai uzlabotas vecās fermas, iekopta zeme, sagādāta augstākā tehnika, stafetes maiņa ģimenēs ir likumsakarīga un pašsaprotama. Paaudžu pēctecība nodrošina ilglaicīgu saimniekošanu laukos. Tajā arvien ir būtisks morālais – dzimtas īpašuma saglabāšanas – aspekts, bet tikpat svarīgs arī cits, ka lauksaimnieciskā ražošana ir līdzvērtīgs bizness visiem pārējiem. Tā ir iespēja jauniešiem saimniekot patstāvīgi, izmantojot jaunas tehnoloģijas, panākt straujāku attīstību, radīt darbavietas un veidot laukos ģimenes. Eksperti ne vienā vien pētījumā atzīst, ka jaunā paaudze glābs laukus no iznīcības. Jauni cilvēki bija, ir un būs Latvijas lauku lielā cerība.

Jaunais z.s. *Planči* saimnieks Ivars Mauriņš (no labās) kopā ar mammu Guntru un tēvu Oļģertu

Nevar teikt, ka mūšpusē lauksaimnieku vidū trūkst jaunu ļaužu. Tieši pēdējos gados vairāki jaunieši pārņēmuši savu vecvecāku vai vecāku saimniecību vadības grožus. Vēl daudz vairāk ir tādu ģimeņu, kur īpašums ir pārdalīts. Bērni saimnieko patstāvīgi, bet vecāki samazinājuši darba slodzi. Tomēr ir arī tādas, kas diemžēl beigušas pastāvēt tāpēc, ka nav neviena, kurš sūri grūti iesāktu darbu varētu turpināt. Daļai jauno saimnieku ir laba izglītība, jaunieši beiguši vidējās, augstākās mācību iestādes, cits atgriezies mājās pēc darba ārzemēs, pērk zemi, tehniku un grib paplašināties. Lielākoties jaunie zemnieki ir rosīgi. Viņi savos pagastos iesaistās sportā, kultūras dzīvē, prot atpūsties, veido jaunas dzīvesvietas, izsaka savu viedokli. Viņiem ir augstākas prasības un mērķi, bet netrūkst arī ideju, kā tos sasniegt.

Lilijas mazbērni bija naski palīgi saimniecībā, lai gan visi, t.sk. Ivars, mācījušies arī mūziku vai mākslu. Pirms padsmīt gadiem gadījās piedzīvot komisku situāciju. *Planču* ceļā pa priekšu brauca T-25, bet izskatījās, ka traktors ripo neviena nevadīts, jo mazais Ivariņš pie stūres nebija pamanāms. Vecāki atceras, kā viņš, jau tolaik, kad vēl negāja skolā, pārsteidzis ģimeni. – *Viņš pajautāja, vai tad, kad būs liels, šī zeme piederēs viņam*, – atceras Oļģerts. Lai gan tas izraisa smieklus, tomēr liecina, ka doma par Ivaru kā saimnieku bija sen uzturēta, kaut Oļģertam ar sievu Guntru vēl ir meitas Zanda un Baiba.

Labi pabeidzis Valmieras Valsts ģimnāziju, viņš tomēr devās studēt nevis lauksaimniecību, bet elektroniku un inženieriju. Pie Rīgas laucinieks nepierada, pat nemeklēja tur darbu, un, bakalaura grādu ieguvus, atgriezās mājās, apguva obligāto lauksaimniecības pamatkursu. – *Man paveicies. Līdzās ir tētis un mamma. Kur vēl labāk! Esmu pateicīgs vecmāmiņai, ka viņa man uzticējās. Savā ziņā jutos privilēģēts, jo zinu, ka jauniešiem, kuri paši dibina saimniecības, ir daudz grūtāk. Esmu visu saņēmis gatavu, patiesībā jau arī cerēju, ka tā notiks, un apzinos atbildību turpināt attīstību. Jādomā, ka nebūs smagu piena krēžu un izdosies uzbūvēt fermu piebūvi, jo arī jaunā kūts jau ir pilna. Jāzaudzē arī dažādi zīdītājlopi*, – Ivars apsver. Viņš neslēpj, ka sākumā vecākiem bieži prasījās padomu.

Kaimiņos, tāpat viņa draugos, ir daudz jauno lauksaimnieku: Ieva Beldava, Aivis Miķelsons, Jānis Balodis, Rolands Vikmanis, Jānis Grasbergs, Arvīds Ošāns Vidrižos un citi. Jaunieši uztur kontaktus, nereti izpalīdz cits citam.

Lai gan fiziskā darba ir daudz, Ivars arī sporto, spēlē florbolu, nesen valsts mēroga čempionātā izcīnīja 2. vietu pauerliftingā. Zemnieks jau ieguvus Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu atbalstu tehnikas projektam. Pērn *Plančiem* nopirkts jauns *Case* traktors, šogad mēslu izklieģētājs, šļūce un pļaujmašīna. Viņš uzskata, ka jaunajiem zemniekiem piešķirtās prioritātes – iegūt lielāku atbalstu, vairāk punktu vērtējumā u.c. – ir nopietns stimuls atgriezties laukos un veidot saimniecības. Nupat arī *Auseklis* rakstīja, ka tikko programmā *Ieguldījumi materiālajos aktīvos 70% pieteikumu iesniedzēju mūšpusē bija līdz 40 gadu veci lauksaimnieki*. – *Mēs sākam pienu lējam kannās, barību dalījām ar dakšām, galvenais rīks bija ķerra. Tagad tikai jāpārsēžas no viena traktora uz citu. Pat grūti salīdzināt, tik daudz kas lauksaimniecībā ir mainījies*, – spriež Ivara tēvs Oļģerts. Dēls domā, ka jauniešu laukos būtu vairāk, ja būtu brīva lauksaimniecībā izmantojamā zeme un tā nebūtu tik ļoti dārga.

Sekmēt pārmaiņas morāli un materiāli

Šī plānošanas perioda sākumā Latvijas Jauno zemnieku klubs veica pētījumu *Zemnieku paaudžu pēctecība lauksaimniecībā Latvijā*. Tajā skaidrots, ka ar pēctecību saprotama zināšanu un pieredzes

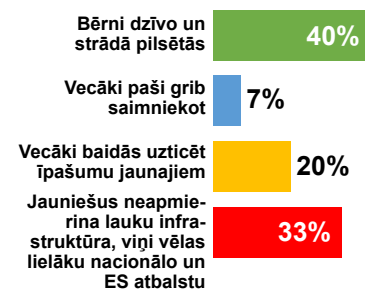
pārnese, kā arī atbildības nodošana no paaudzes paaudzē. Tāds saimniekošanas veids atzīts par sociāli produktīvu, jo nostiprina paaudžu vērtības lauksaimniecībā un lauku dzīvesveidā, kā arī veido jaunas tradīcijas.

Arī Limbažu Zemnieku biedrībā vairākus gadus pastāvējusi Jauniešu grupa. Padsmīt zemniekbērnu sākumā kopā ar vecākiem bikli iesaistījās biedrības pasākumos, bet iepazinās tuvāk un pamazām atrada kopīgu valodu. Daļa tolaik mācījās, citi strādāja, bet satikās pašu rīkotās talkās, sportā, kopīgā atpūtā. Pērn biedrība nosvinēja piecu gadu jubileju. Grupas vadītāja Zane Ģermane gan tagad devusies uz Rīgu. Bet viņa uzskata, ka kopābūšana, sarunas, jaunas pieredzes apguve, intereses attīstīja jauniešu sadarbību bijušā Limbažu rajona teritorijā.

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) Lauku attīstības nodaļas vadītāja, novadniece Elīna Ozola uzsver, ka paaudžu maiņa nozarē ir ļoti aktuāla un valstij iesācējiem jāpalīdz. Svarīgi, lai viņi būtu motivēti saimniekot. LLKC sadarbībā ar Valsts lauku tīklu jau vairākus gadus jauniešiem rīko mācības par uzņēmējdarbību. Kad kursu teorētiskā programma noslēgusies, dalībnieki ar savu biznesa plānu prezentāciju var piedalīties valsts mēroga konkursā *Laukiem būt!*. Ne reizi vien mūšpusē jaunieši konkursā ir labi startējuši, bet sevišķi spīdoši 2016. gadā veicās Zanei Magonei no Katvaru pagasta. Vadīt z.s. *Priedītes* viņa jau bija sākusī pirms iesaistīšanās kursos. Jauniets spriež, ka mācības palīdzēja izvēlēties un noformulēt lauku tūrisma virzienu, bet uzvara konkursā un naudas balva deva ticību saviem spēkiem, sekmēja veiksmīgu startu ES fondu finansējumam.

Paaudžu ģimeniskās saimniekošanas vērtības, tāpat jauno lauksaimnieku prestižu spodrina nozarē iecienītais konkurss *Sējējs*. Simboliskā statuete pēdējos gados tikusi jaunajiem bioloģiskajiem ražotājiem – vidrižniekam Arvīdam Ošānam un lēdurdzietim Zigmāram Loginam. Nominēts konkursam bija Valdis Joksts no Liepupes pagasta. Daudzu lauksaimniecības nevalstisko organizāciju interesēs ir, lai jaunieši

Kāpēc lēni notiek paaudžu maiņa zemnieku saimniecībās?

paliktu laukos. Tas apspriests konferencēs, par to diskutēts lauku forumos. Tam pievērsta uzmanību gan Latvijā, gan arī ES vadības struktūrās Briselē, īpaši uzsverot materiālo nodrošinājumu.

Jaunie grib būt konkurētspējīgi

Latvijas Zemnieku federācija pēdējos gados nodrošina Latvijas jauno zemnieku līdzdalību ES Jauno lauksaimnieku kongresā, kur piedalījušies arī korģenietis Imants Brauns un Jānis Dāboliņš no Limbažu pagasta. – *Lauksaimniecība nedrīkst būt neprognozējama. Ja zemnieki iegūs adekvātu samaksu par savu darbu, viss būs kārtībā*, – pēc brauciena pērn *Auseklis* teica J. Dāboliņš. Jaunieši uzskata, ka ir pazemojoši gadu no gada Latvijai saņemt zemākos platībmaksājumus ES. Viņi vēlas pirt zemi, strādāt mūsdienīgi, būt pārliecināti, ka nodrošinās ģimenes.

To savā informatīvajā ziņojumā par paaudžu nomainīgu nozarē secina arī Zemkopības ministrija, darbojoties pie ES Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) pēc 2020. gada izstrādes. Norādīts, ka tikai 3% no visu nozarē nodarbināto skaita valstī ir saimniecību vadītāji vecumā līdz 35 gadiem. Nozares vadība atzīst, ka saimniekot laukos jauno paaudzi kavē sākumkapitāla trūkums, grūtības iegūt finansējumu no bankām, saņemt subsīdijas un kredītus sarežģītu ilgtermiņa atbalsta procedūru dēļ. Uzsvērts, ka lauksaimniecības saglabāšanai, t.sk. paaudžu nomainībai, jānodrošina adekvāts KLP finansiālais atbalsts.

Satraukums par zemnieku novecošanos ir arī citās ES dalībvalstīs, jo kopumā vairāk nekā pusi saimniecību ES vada 55 gadus un vecāki lauksaimnieki, bet ceturtdaļa ir vecāki par 65 gadiem. Austrijā un Vācijā jauno lauksaimnieku ir 17% no kopskaita, Somijā un Beļģijā 14%, Francijā un Itālijā 12%. Viszemākais jauno lauksaimnieku īpatsvars ir Vidusjūras valstīs, īpaši Portugālē (3,7%) un Itālijā (5,2%). Eiropas Parlamenta Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejas deputāti paaudžu maiņu izvirza par vienu no prioritātēm nākamajai KLP.

Gunitas OZOLIŅAS
teksts un foto

Vecmāmiņa novēl būt par saimnieku

Pērn Brīvzemnieku pagastā par z.s. *Planči* īpašnieku kļuva 25 gadus vecais Ivars Mauriņš. Pārmaiņa notika, kad smagi saslima saimniecības dibinātāja, vecmāmiņa Lilija, kura drīz pēc īpašuma pārrakstīšanas aizgāja mūžībā. Kopš *Planču* izveidošanas tur strādā arī Ivara tēvs Oļģerts. Abiem ar māti izdevies attīstīt stabilu piensaimniecību, uzbūvēt govīm jaunu kūti, nodrošināt plašu tehnikas parku, pat mēslu krātuve ir kārtībā. Kopš bērniības

Latvijas Zemnieku Federācijas (LZF) vadītāja Agita Hauka gandrīz katrā uzrunā uzsvērsi, ka paaudžu maiņai jānotiek, lai vieta laukos nepaliktu tukša. Viņa saka: – *Mēs nupat Daugavpīlī rīkojām semināru un bijām pie tēva, kurš lieliski strādā saimniecībā kopā ar diviem dēliem. Man milzīgs prieks, ka Latvijā ir tik daudz ģimeņu, kurās bērniem iedota tā savas zemes sajūta, kas viņus atsauc mājās. Ar mūsu zemniekiem viss ir kārtībā. Jaunie grib un vecajiem jāļauj viņiem strādāt*. LZF izstrādājusi divu dienu semināru ciklu par šo tematu nākamgad pie zemniekiem dosies kopā ar psihologu, juristu un citiem speciālistiem. Viņi mācīs pārvarēt paaudžu pretrunas.

Brīvzemnieku pagasta pārvaldes vadītāja Dace Tauriņa priecājas, ka vairāk ir tādu saimniecību, kurās bērni pārņēmuši saimniekošanu, nekā to, kas likvidējas. Viņa pati lepojas ar jaunajiem zemniekiem un pagasta svētkos allaž kādu arī godina. Pārvaldes atzinības raksti pasniegti Ingai Knokai, Rolandam Vikmanim, Ivaram Mauriņam, Ingum Gadišķim un citiem. – *Viņu ienākšana pagastā ir pamanāma. Varbūt jaunie zemnieki nejut pašvaldību tā, kā mēs jūtam viņus. Jaunieši ir aktīvi, grib būt par visu lietas kursā un nekad nav atteikuši, ja esmu lūgusi palīdzēt ar tehniku vai kā citādi. Gribētos viņus vairāk atbalstīt, bet līdzekļu ir mazāk, nekā vajadzētu. Labi, ka varam uzlabot kādu no sliktajiem lauku ceļiem*, – spriež pārvaldes vadītāja.